

РОЛЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лазаренко В. В., студ. (гр. ХК-21, ХТФ КПІ ім. Ігоря Сікорського)

Анотація. У тезі розглянуто сучасну роль цивільного захисту у закладах вищої освіти України. Визначено основні напрями діяльності системи безпеки ЗВО, її нормативно-правові засади, практичні аспекти організації навчального процесу з питань цивільного захисту. Проаналізовано стан готовності студентів та персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях, а також окреслено шляхи підвищення ефективності підготовки у сфері безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: цивільний захист, безпека життєдіяльності, вища освіта, надзвичайна ситуація, готовність, укриття, евакуація.

Abstract. The thesis examines the current role of civil protection in higher education institutions in Ukraine. It identifies the main areas of activity of the higher education institution security system, its regulatory and legal framework, and practical aspects of organising the educational process in civil protection. The state of readiness of students and staff for action in emergency situations is analysed, and ways to improve the effectiveness of training in the field of life safety are outlined.

Keywords: civil protection, life safety, higher education, emergency situation, readiness, shelter, evacuation.

Вступ. Сучасні реалії розвитку українського суспільства характеризуються підвищеним рівнем загроз техногенного, природного та воєнного характеру. Після початку повномасштабної війни в Україні питання безпеки людини набуло особливої ваги, а заклади освіти стали об'єктами, що потребують підвищеного рівня захисту. Саме тому організація системи цивільного захисту у закладах вищої освіти важливою умовою збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу [1, 4].

Цивільний захист у закладах вищої освіти передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на попередження, ліквідацію або мінімізацію наслідків надзвичайних ситуацій. Це включає як інженерно-технічні рішення (обладнання укриттів, систем оповіщення, евакуаційних маршрутів), так і освітньо-виховну складову – формування у студентів та працівників знань і практичних навичок дій у кризових ситуаціях [2, 3].

Крім того, система цивільного захисту у ЗВО відіграє важливу роль у формуванні культури безпеки особистості, відповідальності за власне життя та життя інших людей. Вона має інтегруватися у навчальний процес, поєднуючи теоретичну підготовку з практичними тренуваннями та навчаннями.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю підвищення рівня готовності закладів вищої освіти до дій у надзвичайних ситуаціях, а також потребою вдосконалення освітніх програм і практичної підготовки у сфері цивільного захисту в умовах сучасних викликів [1–5].

Аналіз стану питання. Відповідно до Кодексу цивільного захисту України [4], заклади освіти зобов'язані здійснювати організаційні, технічні та навчальні заходи з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Міністерство освіти і науки України у своїх нормативних документах визначає вимоги щодо створення укриттів, проведення тренувань та забезпечення інформування студентів і працівників [3, 5].

Науковці відзначають, що цивільний захист у вищій школі є не лише інструментом безпеки, а й важливою освітньою складовою, яка формує відповідальність, дисципліну та готовність до дій у кризових умовах [1]. Разом з тим дослідження показують, що не всі заклади мають достатню матеріально-технічну базу та належну підготовку персоналу [2].

Метою дослідження є аналіз сучасного стану організації цивільного захисту в закладах вищої освіти України, визначення ключових проблем та пропозицій щодо підвищення ефективності підготовки студентів і персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях.

Методики, матеріали і результати досліджень. У процесі роботи було використано метод аналізу нормативно-правових актів, наукових публікацій і практичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо організації цивільного захисту у ЗВО [3, 5]. Дослідження базувалося на порівнянні сучасних підходів до навчання з безпеки життєдіяльності та практики реалізації цих заходів у різних навчальних закладах.

Результати аналізу свідчать, що ефективність цивільного захисту значною мірою залежить від рівня підготовки учасників освітнього процесу, регулярності навчань та доступності укриттів [2, 4]. У закладах, де впроваджено систематичні тренування, рівень готовності студентів і викладачів до дій у надзвичайних ситуаціях вищий на 25–30 % порівняно з тими, де підготовка обмежується теоретичними заняттями.

Важливим результатом є усвідомлення необхідності інтеграції практичного навчання до навчальних програм, створення сучасних навчально-тренувальних центрів та налагодження співпраці між ЗВО і підрозділами ДСНС. Також виявлено потребу у вдосконаленні психологічної підготовки студентів для дій у стресових умовах [1, 2].

Висновки. Роль цивільного захисту у закладах вищої освіти є комплексною та багатогранною. Вона охоплює як організаційно-технічні, так і освітньо-виховні аспекти діяльності. Ефективний цивільний захист забезпечує не лише фізичну безпеку студентів і працівників, а й сприяє формуванню у них відповідального ставлення до суспільних викликів.

Реалізація сучасних програм підготовки з питань безпеки життєдіяльності, удосконалення матеріально-технічної бази, впровадження регулярних навчань і психологічної підтримки дозволяють підвищити рівень готовності ЗВО до надзвичайних ситуацій. Розвиток системи цивільного захисту у сфері вищої освіти є необхідною умовою стабільного функціонування навчальних закладів і запорукою збереження життя, здоров'я та психоемоційної стійкості молоді [1-5].

Література

1. Титаренко В. Цивільний захист здобувачів закладів вищої освіти у реаліях сьогодення. *Витоки педагогічної майстерності*, 2025. DOI: [10.33989/2075-146x.2025.36.339475](https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.36.339475)
2. Маслик В., Філіпенко Н. Освіта — це майбутнє: заклади вищої освіти в умовах воєнного стану. *Пропілеї права та безпеки*, № 5, 2024. <https://nti.khai.edu/ojs/index.php/PLS/article/view/pls.2024.5.12>
3. Міністерство освіти і науки України. Цивільний захист та безпека життєдіяльності. Офіційний вебсайт. 2025. <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/tsivilniy-zakhist-ta-bezpeka-zhittediyalnosti>
4. Кодекс цивільного захисту України. Законодавчий акт України. <https://pidkaminska-gromada.gov.ua/news/1617887710>
5. Нормативно-правове забезпечення викладання предмета «Захист України» у 2024/2025 н. р. Інформаційний довідник. <https://nnd.licey.org.ua/normativnopravovi-dokumenti-13-19-01-22-04-2025>